

Lan Việt: Liên Phong

Ngay sau khi cây lan *Aerides phongii* được loan truyền trên trang Hoa Lan Việt Nam và trang Facebook của Hội Hoa Lan Việt Nam tại Hoa Kỳ, chúng tôi nhận được khá nhiều email chia sẻ nỗi vui mừng vì quê hương chúng ta đã cống hiến cho Thế giới thêm một cây lan mới lạ.

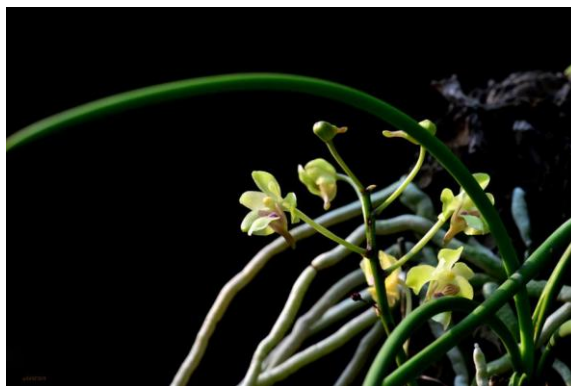
Nỗi vui mừng chưa dứt, chúng tôi lại nhận được nhiều chuyện hiểu lầm và do đó gây ra chuyện eo sèo, nhất là trên Facebook một vài người không hiểu thấu đáo lại dùng những lời lẽ quá đáng làm mất đi hòa khí, mất sự vui vẻ trong thú vui tao nhã giữa những người yêu mến hoa lan của đất nước chúng ta.

Vậy xin trình bày lại để mọi chuyện được rõ ràng hơn.

Theo lời anh Phạm Ngọc Liên, cách đây 4 năm, anh và anh Hải ở Ninh Thuận có tìm được một số cây lan lạ ở khu rừng Bác Ái, Ninh Thuận, mang về nuôi và đều đặn nở hoa mấy năm liên tiếp vào tháng 2-3. Anh Liên có post hình chụp cây lan này vào ngày 9-22-2012 với Nickname Phidiệp 74 trên trang Hoa Lan & Cây Cảnh miền Trung và tặng một số cho các anh em ở các tỉnh khác làm quà và để mong có xác định về cây lan này.

Trong số này có anh Bùi Quốc Việt và anh Phạm Đình Thảo, người đã post hình cây lan này nở hoa vào 3-2013.

và những hình hoa nở vào tháng 2-2014.

Dưới đây là những hình ảnh mới nhất do anh Phạm Ngọc Liên vừa gửi cho chúng tôi:

Cũng theo những tin tức kể trên, anh Thảo cũng như anh Bùi Quốc Việt sau đó có thu lượm được hàng trăm cây và đã chia cho nhiều người, nhưng rất tiếc không một ai liên lạc với chúng tôi hoặc với những người có thể giới thiệu cây lan này với thế giới bên ngoài, mãi cho tới tháng 3-2014 anh Nguyễn Phong mới gửi hình ảnh và tư liệu cho chúng tôi.

Sau đây là nguyên văn lời của anh Nguyễn Phong gửi cho:

Cháu xin được chia sẻ chút thông tin để mọi người hiểu rõ sự việc, tránh sự nghi ngờ không đáng có và không cần thiết. Như cháu cũng đã nói rõ, lần đầu tiên cháu biết tới cây lan này là qua hình ảnh bông hoa do anh Đình Thảo đưa lên (6/2013), khi đó do chưa có sự giao lưu với anh em ở Khánh hòa, tuy có thấy sự lạ nhưng do không có đủ thông tin và mẫu cây nên không thể nhận định.

Đến đầu năm 2014, tình cờ cháu mua được một số cây này từ một người quen tại Khánh hòa chơi lan tài tử và ít giao lưu. Khi có được mẫu cây cháu mới có điều kiện để tìm hiểu kỹ hơn về cây lan này và có nhận định chắc chắn, rõ ràng hơn về sự khác biệt và trao đổi với Bác cùng Bác Lộc.

Toàn bộ thông tin về vùng sinh sống, mẫu cây ... đều do người bạn cháu cung cấp không sử dụng hay liên quan gì tới nhóm ace đang thắc mắc. Hình ảnh thì cũng do cháu cùng bác Lộc và anh Cảnh làm tại Hà nội.

Cháu tôn trọng thông tin về việc anh Liên và nhiều ace khác đã có cây này từ lâu rồi.

Mong rằng cháu đã nói rõ và mọi người cũng có thông tin rõ ràng hơn.

Chào Bác !

Nguyễn Phong

Từ thế kỷ thứ 19, khi biết là Việt Nam là một trong những quốc gia có nhiều hoa lan, (sau Thái Lan), cho nên các khoa học gia ngoại quốc (phần lớn là Âu Mỹ) thường tới viếng thăm để nghiên cứu. Khi tìm được một cây lan mới, họ thường đặt tên theo sở thích riêng không dính líu gì tới quê hương của chúng ta cả, ngay cả những cây lan đặc hữu mới tìm thấy gần đây như: *Dendrobium farinatum*, *Den. suzukii*, *Cordiglottis longipedicellata* v.v... mặc dầu trong nhóm chuyên gia khảo cứu này cũng có mặt một vài người VN chúng ta.

Ngoại trừ giáo sư Leonid Averyanov thỉnh thoảng có đặt tên một vài cây lan như: *Calanthe duyana* (Nông Văn Duy), *Dendrobium trantuanii* (Trần Tuấn Anh), *Bulbophyllum hiepii* (Nguyễn Tiến Hiệp). Biết ông là người có tư tưởng phóng khoáng và cởi mở, cho nên khi gặp gỡ chúng tôi không ngần ngại đề nghị với ông nên đặt tên cây lan cho người giới thiệu cây lan với ông. Với sự hỗ trợ và nhắc nhở của giáo sư Phan Kế Lộc, người đã bao nhiêu năm sát cánh với ông trong những dịp khảo sát thực địa tại VN, cho nên những cây lan mới tìm ra sau này đều mang một tên chút âm hưởng của quê hương như: *Paphiopedilum canhii* (Chu Xuân Cảnh), *Hymenorchis phitamii* (Nguyễn Phi Tâm), *Lockia sonii* (Phan Kế Lộc, Nguyễn Thanh Sơn) v.v...

Calanthe duyana

Hymenorchis phitamii

Về cây *Aerides phongii*, khi nhận được tin tức và hình ảnh do anh Nguyễn Phong gửi cho, chúng tôi tin rằng đây là một cây mới lạ, vì thế vội vàng liên lạc với giáo sư Leonid Averyanov để xác nhận và nhờ giáo sư Phan Kế Lộc thu thập mẫu vật và sự việc đã xảy ra như bài viết về cây lan này.

Khi anh Nguyễn Phong cung cấp hình ảnh và tin tức về cây lan anh hiện có, mua được từ Khánh Hòa, anh cũng như chúng tôi không biết rằng anh Phạm Ngọc Liên hay là ai mới chính là người đầu tiên tìm ra cây này.

Đối với chúng tôi: Điều quan trọng là cần phải thu thập: **mẫu hoa, hình ảnh kịp thời, khi cây còn đang có hoa** và tư liệu về thân lá để có thể nghiên cứu và xác định. Giả thử nếu cây lan này vào tay một người khác, nó có thể mang một cái tên chẳng dính líu gì đến chúng ta hay sẽ bị chìm xuống không còn được ai biết tới, như trường hợp cây *Vanilla* do anh Hồ Ngọc Quỳnh tìm thấy ở Hòn Bà và T.S. Đinh Quang Diệp phổ biến rồi cũng mất tung tích, nhưng sau đó lại có cây *Vanilla atropogon* cũng ở Hòn Bà. Không hiểu có phải 2 cây này cũng chỉ là một hay không? (Xin xem bài “*Vanilla shenzhenica* và *Vanilla atropogon*”). Thật là đáng tiếc.

Trong lá thư gửi cho Tiên sĩ Đinh Quang Diệp, chúng tôi có viết như sau:

Thân gửi anh Diệp,

Cám ơn anh đã cho tôi biết đầu đuôi câu chuyện. Địa điểm chính thức: Bác Ái, Ninh Thuận đã được ghi trong bản Anh Ngữ sẽ công bố sau. Tôi nghĩ chuyện cây lan mang tên anh Phong hay tên ai không mấy quan trọng vì anh Phong chính là người liên lạc với tôi và sau đó tôi đã giới thiệu với GS Lộc và Leonid Averyanov. Điều đáng hãnh diện là chúng ta đã công hiến cho thế giới một cây lan mới lạ, vì nếu không có anh Phong giới thiệu cây lan này sẽ không được ai biết đến. Hơn nữa nếu không có sự thỏa thuận trước giữa Leonid Averyanov, Phan Kế Lộc và tôi, cây lan này cũng như nhiều cây lan khác sẽ mang cái tên lạ hoắc, ở đâu đâu chẳng dính dáng gì đến VN cả. Đó chỉ là chuyện hữu duyên mà thôi, nhất là chuyện này lại có dính dáng đến: người tìm ra, người có cây, người giới thiệu biết làm sao cho hợp tình, hợp lý.

Vậy xin anh hãy giải thích cho các bạn hiểu rõ để chúng ta khỏi mất lòng nhau.

Chuyện cây *Aerides phongii* vẫn chưa hết. Có người mách bảo cho tôi biết, cây lan này nếu xếp loài *Seidenfadenia* có lẽ chính xác hơn. Tra cứu về loài lan này chúng tôi thấy như sau:

Năm 1864, Heinrich Gustav Reichenbach, khoa học gia người Đức, khám phá ra cây *Aerides mitrata* tại Thái Lan và Miến Điện. Đến năm 1972, Leslie Andrew Garay, một khoa học gia người Hoa Kỳ, nhận thấy cây lan này có những điểm khác biệt về thân lá với loài *Aerides* nên đã đổi thành *Seidenfadenia mitrata* để vinh danh: Gunnar Seidenfaden, người Đan Mạch, một nhà ngoại giao, kiêm khoa học gia lỗi lạc đã mô tả trên 120 cây lan Á Châu và là tác giả cuốn *The Orchids of Indochina*, một cuốn cẩm nang vô cùng quý giá cho việc nghiên cứu hoa lan của 3 nước Việt, Miên và Lào.

Loài *Seidenfadenia* hiện tại chỉ mới có một giống duy nhất: *Seidenfadenia mitrata*. Để tiện so sánh, xin mời các bạn hãy xem những hình hoa và thân lá của 2 cây dưới đây.

Seidenfadenia mitrata

andysorchids.com

orchids.wikia.com

Aerides phongii

Phạm Ngọc Liên

Chu Xuân Cảnh

Dù cho cây lan mới này thuộc loài *Aerides* hay *Seidenfadenia*, nhưng cái tên khoa học *phongii* sẽ mãi mãi đi vào lịch sử hoa lan thế giới và chỉ có tên này người ngoại quốc mới biết đó thực sự là cây nào.

Riêng với chúng ta, tôi đề nghị tên Việt của cây lan này sẽ là lan: **Liên Phong** như vậy có lẽ hợp tình, hợp lý hơn cả và vui vẻ cả làng. Các bạn nghĩ sao?

Cũng xin nhắc thêm là khi thấy một cây lan lạ hãy vui lòng thông báo cho chúng tôi và làm theo lời dặn ghi trong bài "[Nhân Diện Hoa Lan II](#)" trên trang hoalanvietnam.org.